

УДК 784.4(477.82)

Анастасія Колодюк (Київ)

ТРАДИЦІЙНІ ЗИМОВІ НАСПИВИ СЕРЕДНЬОГО МЕЖИРІЧЧЯ ГОРИНІ Й СЛУЧІ: ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН

Національний музей народної архітектури і побуту України (НМНАПУ)
Тел.: 067 7413001, e-mail: nastiadrug@gmail.com

Автор послідовно досліджує традиційну музичну культуру середнього межиріччя Горині та Случі в етнографічному, мелотипологічному, сюжетно-тематичному аспектах. Ця робота є продовженням серії статей, де вивчалися пісні календарного (купальські) та родинного (колискові) циклів. У цій статті аналізуються нові експедиційні матеріали, що стосуються зимової обрядовості та супроводжуваних її наспівів. У першому розділі розглядається етнографічний контекст Святка, у другому дається мелотипологічна характеристика наспівів. Додатки містять регіональні приклади різдвяних та щедрівних пісень, таблиці та карту, на яких позначені мелотипологічні особливості.

Ключові слова: Різдво, Новий рік, Щедрий вечір, колядки, щедрівки, мелотип, середня Волинь

Картосхему див. на стор. А11

Вступ

Автор послідовно досліджує традиційну музичну культуру середнього межиріччя Горині і Случі в етнографічному, мелотипологічному, сюжетно-тематичному аспектах. Ця робота є продовженням серії статей, де вивчалися пісні календарного (купальські [Колодюк, 2015]) та родинного (колискові) циклів [Друзюк, 2013]. У календарній традиції середнього межиріччя Горині та Случі найкраще збереженими є обряди різдвяно-новорічного періоду та приурочені до них пісні. Дослідження є першою спробою оприлюднити, систематизувати та проаналізувати зимові обрядодії та наспіви, що побутують на цій території.

Матеріали, використані в статті, були записані наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття. До цього періоду традиційна пісенність зазначеного локусу була малообстеженою. У працях ХІХ–ХХ століть, які містили пісенні зразки з поліського та волинського регіонів¹, територія Погориння здебільшого опинялася поза межею дослідження, тому ми не маємо відповідних зразків для порівняння зі старших часів. Експедиційне обстеження терену з аудіо-фіксацією матеріалу в 1970 році розпочали Софія Грица та Анатолій Іваницький² [Іваницький, 2014, с. 29]. Пізніше (у 1990-х і 2000-х роках) в окремих селах працювали Ірина Клименко, Маргарита Скаженник³, викладачі та студенти Рівненського державного гуманітарного університету⁴ (далі – РДГУ), студенти

Київського Національного університету культури і мистецтв⁵, Олена Серко [Серко, 2014], а також фольклористи-етнографи Тетяна Пархоменко [Пархоменко, 2008], Майя Сайпель⁶, Ірина Несен. З 2006 року фронтальне обстеження терену здійснює авторка цієї статті. Силами згаданих дослідників спільно зібрано матеріали з 69-ти сіл середнього межиріччя Горині й Случі (див. таблицю 1). Серед зафіксованих спогадів та пісень близько 30% інформації припадає на період зимових Святка.

Етнографія

У межиріччі Горині та Случі, як і на всіх українських землях, пригадувати та вивчати різдвяні пісні розпочинали з початком Пилипівського посту. Парубки і дівчата збиралися у хатах вдовиць або самотніх жінок, щоб поспівати, також готувалися до театральних різдвяних вистав: «Були такі, ну жіночки старі вже. Ми в ніх тренірувались... вони вже нам помагали... Дуже гарно було. І збирались, і Анголи ті крила такі шили з пір'я, такі дві крилі⁷ великі на плечах, да се в білому було таке [сміється]⁸. <...> Всього сами [робили]»⁹.

У перший день Різдва (7 січня) розпочинали **колядувати**. Після сніданку двори обходили діти, а під вечір – дорослі, окремими гуртами – дівочими, парубочькими, жіночими та чоловічими: «**Прийшли з церкви – поснідали і починають колядувати. Саме перш ідуть діти, вечором – старші**»¹⁰. **Щедрували** переважно дівчата увечері 13 січня, а 14 січня зранку – **посівали (посипали)** хлопці: «**Тіко дівчата щоб ходили щедрувати <...> Посівати треба, щоб першим хлопець ішов**»¹¹; «**А вже на Новий рік (чотирнадцятого числа) посипали тільки хлопчики. Посипалось**

¹ Нотні зібрання О. Кольберга [Kolberg, 1889], Ф. Колесси [Колесса, 1938, с. 35–50], Ф. Колесси та К. Мошинського [Музичний фольклор з Полісся..., 1995], Ю. Цехміструка [Цехмістрок, 2006], студії К. Квітки [Квитка, 1971, с. 103–154], В. Гошовського [Гошовський, 1971, с. 81–138].

² Експедиція до с. Невірків Корецького району Рівненської області. Матеріали експедиції зберігаються у фондах ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України.

³ Матеріали зберігаються у приватних архівах дослідників, частково – у фондах Проблемної науково-дослідної лабораторії етномузикології НМАУ ім. П. І. Чайковського (далі – ЛЕК).

⁴ Н. Яремко-Супрун, Р. Цапун, Р. Каленська, О. Смірнова, І. Звіркоvsька, О. Кирик, В. Коробчук, А. Тарасюк, О. Боярчук, Т. Біла, В. Терпелюк, В. Васильчук, О. Марчук, Ю. Кухарук, Л. Лазерна, К. Верещук, Т. Сторожук, Н. Кідзерська, Л. Костюк та

ін. Частина зібраних матеріалів представлена в нотаціях у студентських і дипломних роботах. Користуючись нагодою, авторка висловлює подяку Юрію Рибаку за допомогу в пошуку матеріалів.

⁵ І. Перевертнюк, О. Вакуліч.

⁶ Матеріали зберігаються у приватному архіві дослідниці.

⁷ Напівжирним шрифтом позначається наголошений склад.

⁸ У квадратних дужках подаються примітки авторки.

⁹ Зап. у с. Глибочок Гошанського р-ну від П. А. Гончарука, 1943 р. н.

¹⁰ Зап. у с. Дивень Корецького р-ну від Г. В. Верохи, 1930 р. н.

¹¹ Зап. у с. Бєсідки Славутського р-ну від Г. І. Мельничук, 1933 р. н.

тільки житом, пшениці. І казали: “Сію, сію, посіваю / З Новим роком вас вітаю. / Роди Боже жито, пшеницю, / І всяку пашиницю”¹².

Залежно від свята, перед співом виконавці просили господарів дозволити колядувати чи щедрувати: «Пане-господару, дозвольте колядувати?» <...> *На щедрівку так само [як на коляди питали]: “Пане господару, дозвольте защедрувати?”*¹³. Після співу вигуквали: «На добрий вечір!», «Будь здорова, вдовіцо!», «Вечор добрий!».

Окрім цього, на Щедрий вечір (13 січня) відбувалися своєрідні гуляння-капості зі сторони парубків. Хлопці робили шкоду в тих дворах, де проживали незаміжні дівчата: «Закриють бабі комина [склом], тупалета посеред села винесуть і напишуть: «Буфет». Кошеля збоку поставлять, щоб гроші кидали. Що хоч робили»¹⁴; «Отако собралось хлопчиків десять там. І ходять, дивляться, де б яку пакость зробить. Всякі комедії творили: двері прив'язували, санчата на хату занесуть да в комин всадять дишлем <...> обору¹⁵ заберуть да затащать хто його знає куда [сміється]. Отакі чудеса»¹⁶.

Дівчата «на щодруху» гадали на долю: «Дівчата кидали через хату черевика чи чобота, щоб побачити: куди направлений носком чобіт – в ту сторону піде заміж»¹⁷; «А дівчата у хату собаку беруть на щодруху. Палянички мастять ще салом зверху, да кладуть. Чию раніше вхопить. О тільки вже вхопило, всо побіг – о, вже ця дівчина замуже вийде. Всьо»¹⁸. Тільки у селах Славутського району були записані спогади про гру-гадання під назвою «ляштити»: соломою, фарбою позначали дорогу від хлопця до дівчини, якщо вони «ходили» разом та планували заручитися: «Ляшили від дівчат до хлопців. І соломою, і попелом, і краскою, і чорнилом, і кровєю свині»¹⁹.

Найяскравішими спогадами інформантів про Різдвяні обходи дворів є описи «живих» вертепів²⁰. За даними літератури [Волинський вертеп, 1996] такі різдвяні вистави були досить поширеними на території етнічної Волині. Вони активно побутували на досліджуваному терені ще у 1960-х роках. За час наших польових досліджень (з 2008 р.) розповіді про «живий» вертеп («Круль»²¹) з фрагментами текстів вдалося записати лише в двох селах – Глибочок Гощанського району та Великі Межирічі Корецького району Рівненської області²².

На досліджуваній території згадують обряд **Водіння Кози**, проте описів та приурочених до нього пісень поки зафіксувати не вдалося: «Янювка²³ з Козою ходила... а в нас тільки «Круль» був»²⁴.

Пісенні жанри

Місцевий зимовий пісенний цикл є розгалуженим у жанрово-стилістичному відношенні. За складом виконавських гуртів, змістом пісень та музично-стильовими ознаками зимові наспіви прийнято поділяти на дві групи: колядки християнського змісту²⁵ та величальні колядки і щедрівки світської тематики [Коропніченко, 2009, с. 131–153; Скаженик, 2014, с. 64–75]. Сучасний ранньотрадиційний репертуар, як і в більшості регіонів України, відзначається суттєвим занепадом. У практиці колядників стали переважати новітні колядки та щедрівки християнської тематики, а найактивнішими виконавцями виступають церковні хористи 1950–60 років народження. Старовинні колядки і щедрівки з мелодикою архаїчного типу, які призначалися певному адресату (дівчині, парубку, вдові, господині), можна зафіксувати лише від старших виконавців (це переважно жінки 1925–40 рр. н.)²⁶.

У статті розглядатимуться тільки твори традиційної групи й ті різдвяні пісні (з християнськими персонажами), чия ритмокомпозиційна форма має повний відповідник давній, дохристиянській.

Жителі межиріччя Горині і Случі найчастіше розрізняють «колядки» і «щедрівки» за словами рефренів: якщо приспівується «Святий вечор» – це колядка, якщо «Щодрий вечор» – щедрівка. Зустрічаються такі варіанти жанрових назв: «щодрувка» (Славутський район), «коляда» (Корецький район).

Старовинні колядки та щедрівки виконувалися на вулиці під вікнами «відкритим», гучним звуком. Щоправда, останнім часом стало прийнятним пускати колядників і щедрувальників на ганок хати. З Вертепом, Козою завжди заходили до оселі. А от церковні колядки могли звучати як під час обходу дворів, так і в перервах між церковними службами (утреною та літургією).

Мелотипологія

Місцеві архаїчні колядки та щедрівки досі не вивчалися систематично, а отже, не було здійснено й спроб їх типологічного осмислення. Результати нашого аналізу представлені в таблиці 2. За основу порядкування взято ритмокомпозиційну форму пісень, також вказується їх семантичний і мелотематичний устрій, подаються характерні інципіти, рефрени та статистика записів за районами. Прокоментуємо отримані результати, послідовно описуючи кожен з виявлених мелотипів – у цьому автор спирається на теоретичні пропозиції, висловлені у роботах І. Клименко [Клименко, 2012, 2013, 2016, 2017], та на практичний досвід їх застосування на близькому середньополіському матеріалі у роботах М. Скаженик [Скаженик, 2012, 2014].

Мелодії макросім'ї ♯55, p4

У восьми селах Гощанського, Корецького, Новоград-Волинського районів зафіксована форма ♯55, p4²⁷ (Зм10-1.20)²⁸ див. табл. 1, карту 1). Усього записано 12 зразків. Всі колядки мають певних адресатів –

¹² Зап. у с. Дятилівка Славутського р-ну від О. М. Ткачук, 1951 р. н.

¹³ Зап. у с. Крупець Славутського р-ну від С. І. Рижук, 1940 р. н.

¹⁴ Зап. у с. Дятилівка Славутського р-ну від Г. І. Леонтюк, 1944 р. н.

¹⁵ «Обора» – огорожа.

¹⁶ Зап. у с. Невірків Корецького р-ну від В. М. Суконніка, 1930 р. н.

¹⁷ Зап. у с. Дятилівка Славутського р-ну від Г. І. Леонтюк, 1944 р. н.

¹⁸ Зап. у с. Жуків Славутського р-ну від Т. А. Яремчук, 1942 р. н.

¹⁹ Зап. у с. Жуків Славутського р-ну від Г. А. Корнійчук, 1940 р. н.

²⁰ Специфічний фольклорний театр костюмованих виконавців.

²¹ «Круль» – назва місцевого вертепного дійства.

²² Опис та аналіз однієї із цих вистав детальніше подається у статті авторки [Друзюк, 2009, с. 192–195].

²³ Янювка – місцева назва села Іванівка Корецького району Рівненської області, що неподалік від с. Великі Межирічі.

²⁴ Зап. у с. Великі Межирічі Корецького району від В. В. Соловей, 1950 р. н.

²⁵ На досліджуваній території їх називають «церковними колядками».

²⁶ Аналогічну ситуацію описує М. Скаженик, досліджуючи локальні традиції Уборті [Скаженик, 2014, с. 64–75].

²⁷ За В. Гошовським, це тип А-1 [Гошовський, 1971].

²⁸ Від редактора: Індексція типологічних груп уведена редактором випуску І. Клименко як апробація її авторської експериментальної систематизації зимових мелодій (див. табл. 5 на сс. А4–7).

хлопцю, дівчині, вдовиці, господині. Слова рефрену – «Святий вечор (вечір)» (нотація 1).

Переважають колядки однорядкової форми (10 зразків). Ритмічна форма «aab», мелодична – «aβγ», семантична – «абр». Десятискладовий вірш, завдяки силаборитмічному розщепленню модельних тривалостей, може розширюватися до 12-складового:

У трьох сусідніх селах Корецького району (Дивень, Великі Межирічі та Невірків) побутує різновид цього типу, в якому присутній оригінальний зачин-заспів, що складається із двох, трьох або чотирьох складів першого піввірша колядки:

А. Я в по-, я в по-лі, по-лі, по-край до-ро-ги. Свя-тїй веч-ор!

Б. Зо-ло-тїй, зо-ло-тїй пере-стечок на ру-ці ся-с. Свя-тїй веч-ор!

В. По-ти-хень-ку, по-ти-хень-ку зво-ніть, му-жа не збу-дїть. Свя-тїй веч-ор!

Зачин контрастує з основною частиною мелодії на кількох рівнях: фактурно (виконується сольо); мелодійно (про це див. далі); за манерою виконання (на відміну від співу в основній частині наспіву, зачин виконується акцентовано або скандується). За розповідями інформантів, цей зачин виконувався «березою»²⁹, напевне для того, щоб нагадати гурту слова пісні, задати темп і висоту наспіву³⁰.

Мелодії без зачину в цілому відповідають зразкам, описаним В. Гошовським: мелодична лінія спадає з вершини до основної ладової опори (у транскрипціях їй відповідає звук «g»), а в рефрені піднімається вгору: «Тоніка з'являється лише у кінці 2-ї фрази перед рефреном, після чого знову слідує рух вгору <...>» [Гошовський, 1971, с. 88]. Загальний діапазон наведених мелодій квінтовий (нот. 2) або септимо-октавний (нот. 1, 4), субкварта в широкоамбітусних мелодіях цих колядок відсутня³¹.

Наспиви із зачином мають інший мелодичний контур. Слова зачину скандуються на 5-му шаблі, а основна частина мелодії має вигляд хвилі – піднімається з першого шабля до четвертого і спадає назад до першого. У рефрені задіяні 2 шаблі – перший та субкварта (нот. 2). В усіх трьох зафіксованих зразках маємо 2-голосну фактуру з рухом голосів паралельними терціями. У зразку із с. Невірків (нот. 3) у першій строфі голоси спочатку мають протилежний мелодичний рух, але вже з другої строфи встановлюється рух паралельними терціями.

У селах Садовому Гошанського р-ну та Невіркові Корецького р-ну зафіксовані дворядкові версії «J(55,p4)»³² (Зм10-2.41). У зразку з Невіркова (нот. 4) 2-рядкової семантичної формі «абр;абр» відповідає однорядкова мелотематична форма «aβγ», у зразку с. Садове

(нот. 5) дворядковість утворюється на обох рівнях – як семантичному «абр;вгр», так і мелодичному «aβγ;δεζ».

Колядкову форму «J55;P45» (Зм10-3.21/Зм10-3.22) В. Гошовський вважав похідною від «J55,p4» (А-1) і маркував як тип А-2, який відрізняється «головним чином тим, що після 4-складового рефрену слідує ще другий піввірш першого рядка» [Гошовський, 1971, с. 90]. У середньому межиріччі Горині та Случі цей тип зафіксований у трьох селах (Гошанський, Корецький райони), де побутує виключно як шедрівка (нот. 6, 7). Семантична форма творів «аб;рб» (Зм10-3.21) або «аб;рс» (Зм10-3.22), ритмічна – «aa;ba» або «aa;ba», мелотематична – «aβ;α(1)β». У двох зразках 4-складовий піввірш рефрену містить типову текстову формулу «Щодрий вечор», в одному – оригінальну «А-а неправда» (нот. 7), варіант рефрену «рс» підтекстовується так: *Щодрий вечор, Святий Василю* (нот. 6). Від класичного типу зразки досліджуваної території відрізняються ритмічно – останні складоноти у силабогрупах удвічі подовжені:

Мелодія має 2 опори, які виявляють себе почергово: основну на 1 шаблі та побічну на 3-му або 5-му шаблях. Наспів, на відміну від версії «J55,p4», закінчується на головній опорі, оскільки друга мелодична фраза повторюється в кінці періода.

Макроареологічні дослідження І. Клименко [Клименко, 2012, 2016] показали, що мелодії типологічної сім'ї «J55,p4» мають один з найбільших ареалів, який охоплює всю територію давнього заселення України, терени Білоруського Полісся та суміжних з ним земель. На нашій території пролягають кілька важливих меж внутрішнього поділу цього макроареалу (див. карту на с. А2). Так, кордон поширення однорядкових зразків проходить лівим берегом Горині – за ним на захід пролягає ареал типу «J55;P45» [Клименко, 2011, карта К11]. Дворядкові колядки («J55,p4»)², що зустрілися у Корецькому та Гошанському районах, мають «східний вектор» поширення: вони спорадично фіксуються дослідниками на теренах Середнього Полісся: у Дубровицькому, Березнівському Рокитнівському районах Рівненської обл. [Клименко, 2011, с. 30, карти К11, К17], Смільчинському Житомирській [Скаженник, 2014, с. 64–75], Іванківському, Бородянському районах Київської обл. [Коропніченко, 2009, прикл. 3, 5–7, 9].

Мелодії групи J55²

У Новоград-Волинському та Славутському районах побутують колядки ритмічної форми «J55²», що відповідає дворядковій віршовій строфі без рефрену «аб;вг» (Зм12.622); мелотематична форма – «aβ;γδ». Сьогодні маємо 9 повноцінних зразків із 7 сіл (нот. 8–10). Вони виявляють сталу ритмічну відмінність від модельної схеми – у двох останніх п'ятискладниках (або тільки в останньому) відбувається приблизно двократне подовження тривалості четвертої, а в останній – також і п'ятої силиби:

Сюжети колядок такі (див. тексти 8–10):

а) два належать до традиційного молодіжного циклу: про дівчину, яка пішла по воду та зустріла трьох паничів;

про хлопця, що надумав женитися і вибрав собі в наречені «не рівню, а королівну»;

б) один – народна легенда за християнськими мотивами – про те, як Божа Матір ходила по світу в пошуках сина, розпитувала перехожих, апостолів, і знайшла його розп'ятим на хресті.

²⁹ *Березою* в досліджуваній традиції називають керівника хлопчачого гурту.

³⁰ Ці приклади підкріплюють думку Ф. Колесси, К. Квітки, В. Гошовського про те, що в давнину колядки заспівувала одна людина, а решта колядників виконували приспів.

³¹ У суміжних традиціях (Смільчинський район Житомирської обл., Рокитнівський р-н Рівненської обл.) субкварта з'являється на початку рефренів [Скаженник, 2014, с. 64–75].

³² В обох селах 2-рядкова форма співіснує з 1-рядковою.

Мелодична лінія одноголосого (нот. 8) та двоголосого (нот. 9, 10) зразків подібна: всі версії мають ідентичні опорні звуки («СЛК 1,1;4,1»), мажорний нахил (субсекунда підвищена), квартово-квінтовий діапазон при одноголосому виконанні, розширений до септими в двоголосі.

Цей тип, очевидно, є локальним – досі було відомо про поодинокі записи форми « J^{55^2} », у нижньому Погоринні [Клименко, 2011, карта К17³³]. Записані нами пісні доповнюють та розширюють територію його побутування.

Мелодії групи « J^{55p3} »

У 2-х селах Корецького та Гоцанського районів зафіксована форма « J^{55p3} ; P553 »³⁴ « 3m11-4.31 » (нот. 11), вона представлена 4 зразками. Основна відмінність від попередньо розглянутих типів та, що рефрен є мелодичним завершенням першого рядка та утворює другий рядок, розвиваючи мелодичний зміст першого й утворюючи з ним органічне ціле. У трьох зразках спостерігається переміна кінцевих ямбів у 5-складниках другого рядка на хорей:

(у прикладі із с. Великі Межирічі ця переміна є лише в передостанньому 5-складнику). Ці прояви ритмічної варіантності характерні для даного мелотипу [Лукашенко, 2008, с. 58–72; Клименко, 2013, с. 50–51]. Мелодичний контур другого рядка переважно низхідний, інтонаційно контрастний до висхідного першого, хоча обидва завершуються однаковими (або варіантно-відмінними) кадансами. Творам цього типу властиві такі мелотематичні форми: « $\text{a}\beta\gamma$; $\text{d}\epsilon\zeta$ » або « $\text{a}\beta\gamma$; $\text{d}\epsilon\zeta^1$ ».

Рефрени, крім своєї величини, відрізняються також надзвичайною змістовою різноманітністю, яка логічно продовжує інципітну сюжетну лінію, а далі повторюється як декоративне оформлення: «*Бриніла, бриніла коса коля пояса їо в нього*»³⁵, «*Ганнуню, Ганнуню-панно, говори з нами стихенька*», «*До тебе. Ой просив Господь на порадонок до себе*», «*Бог йому дав. Не завидуйте панове-браття, дасть Бог ї вам*».

І. Клименко присвятила наспівам цієї форми окреме дослідження, в якому визначені його численні морфологічні різновиди й показані на карті території їх поширень [Клименко, 2013, карти К2–К3]. Авторка пише: «Цей ареал виявився, з одного боку, дійсно значним за величиною – в цілому він охоплює вагому частину української етнічної території – її захід та північ, а також дещо виходить за її межі на польськомовний та білоруськомовний терени» [Клименко, 2013, с. 47]. Наші зразки з Погориння (див. карту 1) доповнюють (ушільнюють) пунктирні обриси північної (поліської) «зони міграції» цього типу колядок.

Група щедрівок з основою висхідного іоніка

У межиріччі Горині та Случі найпоширенішими є щедрівки з ритмічним малюнком висхідного іоніка (« J^{34} »), у яких 4-складові силабічні групи реалізуються у 3-дольному метрі. У 20 селах чотирьох обстежених районів зафіксовано 25 зразків із таким ритмом.

Серед них є як одноелементні, так і строфічні. Одноелементних зразків зафіксовано три: два як самостійні твори « 3m01-1.10 » (нот. 12, 13) та один – як початковий фрагмент строфічного твору « 3m01-1.11 » (нот. 19). Перший зразок («*Щедрик-бедрик*», нот. 12, також 19 – початок) презентує класичну форму дитячої щедрівки: простий мелодично-ідентичний сегмент повторюється певну кількість разів, доки не закінчиться текст. У другому («*Гіля, гіля, на Василя*», нот. 13) після 2-го сегмента відбувається ритмічна «збивка»: ритмоформула з іоніка переходить в диспондей (« $\text{J}^{\text{34}} \rightarrow \text{J}^{\text{4n}}$ »).

Зафіксований варіант виглядає як перехідний від одноелементної форми до строфічної, оскільки кадансування у силабогрупах відбувається на різних щаблях – попарно чергуються зупинки на 1 та 2 ступенях звукоряду. Обидва приклади мають просту трихордову ладову основу $g-a-h$ або $g-a-b$. Перший зразок має стійкий великотерцевий діапазон, а в другому відбувається періодична заміна великої терці на малу та навпаки. Така варіативність може пояснюватися приналежністю до дитячого репертуару, де щедрівки виконувалися напівскандуванням і не мали на меті чіткого відтворення мелодії.

Строфічні композиції групи іоніків представлені дворядковими та трирядковими версіями (нот. 14–19). Дворядкова форма зустрічається частіше (15 зразків із 13 сіл), залежно від наявності чи відсутності рефрену вона поділяється на дві підгрупи – « $\text{J}^{\text{344:44}}$ » « 3m01-3.622 » (2 зразки) і з рефреном « J^{344} ; P44 » « 3m01-3.22 » (13 зразків). Всі записи мають висхідний напрям мелодії у першому рядку, і низхідний – у другому (за Ю. Рибакком – «аркоподібна мелодична хвиля» [Рибак, 2005, с. 73]). Перший рядок-заспів має свої варіаційні особливості: розпочинається із субкварти або субсекунди (у селах Сапожині та Світанку трапляються заспіви із субтерці, нот. 15) та рухається до стійкого першого або другого тону, який є трампліном для подальшого висхідного руху до кварта, рідше – терці (порівн. нот. 14–16). Другий мелорядок ідентичний для всіх мажорних прикладів (за винятком колядки з Вел. Межиріччя, яка має мінорний нахил та підвищений увідний щабель, нот. 17). Мелодична лінія побудована в межах квартового тетрахорду (у двоголосих зразках це основний нижній голос).

Б. Луканюк вважає важливими для цього типу показниками співвідношення висот опорних тонів кожної силабогрупи (тобто СЛК) [Луканюк, 2014, с. 97–117]. Опорними тонами вчений називає кожну третю силуabu, яка з'являється після пари вісімок. За цією ознакою більшість місцевих зразків відповідають схемі «СЛК 2,4;1,1» (нот. 15, 16, 19 – 2-га строфа).

Трирядкова форма утворюється розширенням удвічі або основного вірша («*В новім граді, Вифлісмі, / Стало чудо по всій землі. / Святий вечір, Божий вечір*», нот. 18), або рефрену («*Ой у полі плужок оре, / Щедрий вечор, добрий вечор, / Добрим людям на здоров'я*», нот. 19). Мелодично третій рядок копіює другий. У деяких дворядкових прикладах інформанти в кінці твору повторюють рефрен двічі зі словами: «Ще-

³³ Від редактора: Характер меліки (явна гармонічна функціональність схеми D;T;S-T;D-T) підказує, що на ці твори мала вплив кантова традиція. Ідентичний за мелікою та ритмікою зразок був записаний І. Клименко у с. Радіжевому Володимирецького р-ну (1992) з інципітом «У полі вишня стояла» і рефреном «Рожество твоє» (схема « $\text{a}\beta$; $\text{r}\beta$ »), де світовотворчі мотиви переплетені з образом Христа, який наприкінці сюжету роздає людям традиційні колядні дари – копу пшениці/гречки/овса. Одиначність зразка свідчить також про його пізніше поширення – ймовірно з осередку, якому присвячена стаття А. Колодюк. – Ред. І. Клименко.

³⁴ За В. Гошовським – тип Б [Гошовський, 1971]

³⁵ Рівне: Корець: Великі Межирічі.

дрий вечір, добрий вечір, добрим людям на здоров'я», таким чином також утворюючи трирядкову строфу.

Ареалогія цього типу досить широка: він займає майже всю історико-етнографічну територію Волині та Поділля, а також відомий у частині Галичини (Опілья, Прикарпаття), на Холмщині, у західній частині Полісся, точково – на Берестейщині [Клименко, 2016, карта А10/4; див. також карту на с. А3].

Група колядок на основі 4-дольного чотирискладника

Колядки з 4-дольною основою «J4» у межиріччі Горині та Случі мають тільки строфічну форму з обов'язковим рефреном: однорядкову (1 зразок, нот. 20), дворядкову (5 зразків, нот. 21, 22) або трирядкову (1 зразок, нот. 23). Загалом у 7 селах всіх досліджених районів зафіксовано 7 зразків (див. таблицю 1). Семантичні різновиди рефренів: типовий «Гей, Рожество» або «Гей, гей Рожество» та одиночний «Гей, гей славен Бог» (с. Сапожин).

Ритмічна модель основного типу «J44:44» «Зм08.22» виглядає так:

Це формула дольного ритму (4/4 у віршовому (малому) сегменті та 5/4 чи 6/4 у рефрені (великому сегменті)), яка допускає різні варіанти дроблення долей у залежності від кількості складів тексту. Складочислова форма семантичного рядка коливається між 4–6 ма складами. Кінцеві четвертні силабохрони завжди залишаються неподільними:

Найбільшу мелотематичну подібність виявляють дворядкові зразки із сіл Великий Скнит, Нарайівка, Дятилівка та Садове (нот. 21): наспів має кварто-квінтовий діапазон, розпочинається із квати та рухається до основного тону, кадансування відбувається на 2 щаблі, що утворює опозицію двох опор – головної (g₁) та побічної (a₁)³⁶. Мелодія колядки із с. Дублинки (нот. 22) має кілька відмінностей: розпочинається із «тоніки», у рефрені перша силабогрупа закінчується на другому щаблі, а друга – на першому.

Однорядковий наспів із с. Щекічина (нот. 20)³⁷ має підвищений 4-тий щабель. Мелодія у заспіві та рефрені опускається з квінтового тону до першого, проте з різною часовою тривалістю.

Трирядковий наспів із с. Дивень (нот. 23) має октавний діапазон. За мелодикою та ритмом він відмінний від попередніх: має стабільний синкопований ритм у рефрені – , чітко виражений мінорний нахил та явну доміную гармонічну функцію із ввідним тоном у 2-му такті. Ця мелодія ідентична загальновідомій шедрівці нової (нетрадиційної) стилістики «Ой сивая та й зозуленька» «Зм03-5.24»_Н, проте в даному зразку вона поєдналася з текстом християнського змісту: Божа Матір просить у свого сина ключі, щоб випустити всі душі, окрім тих, що в п'ятницю співали пісні, в суботу рано їли, у неділю не ходили до церкви.

Твори на основі моделі «J443»

Певного поширення в терені набули колядки на основі двомірної моделі «J443» «Зм04» – знайдено 10 зразків у 8 селах Славутського району та селі Великі Межирічі Корецького району. Колядки цієї форми мають християнський або змішаний зміст (світський сюжет поєднується з християнізованим рефреном). За сюжетами вони поділяються на три групи:

1) про те, як на дворі росте деревце, його зрубують та будують церкву («На нашому дворі виросло деревце», нот. 25);

2) про святу великомученицю Варвару, яка буде церкву («Святая Варвара», нот. 26);

3) прохання колядників поколядувати у господаря («Ой вечор добрий», нот. 24).

Тип виступає у кількох композиційних різновидах. Найпростіший – однорядковий без рефрену (семантична форма «абв» «Зм04-1.60(=623-)») – трапився у с. Дублинки (нот. 24). Такі зразки рідкісні, може бути, що це зруйнована (призабута) версія.

Два інші різновиди – це твори, що за стилістикою належать до групи кантів з різноманітними відхиленнями від канонічної дворядкової композиції.

Перший різновид відзначається рефреном «Рай розвився...» й розширенням композиції. Силаборитмічне дроблення долей та приєднання до другого рядка ще однієї кадансової силабогрупи спільно утворили формулу «J4₆4₆р3₄₋₅;P4₃₋₅4₆33₄₋₅» «Зм04-3.32»_{КА} з такими ритмічними варіантами:

A.
Па-не гос-по-да-ру, ой на тво-ім дво-ру, рай роз-вивсь.

Рай роз-ви-вся, Гос-подь-зве-се-ли-вся, син Бо-жий нам на-ро-дивсь.

B.
На-ва-шо-му дво-рі ви-рос-ло де-рев-це, рай, рай роз-вивсь.

Рай роз-ви-вся, Гос-подь-зве-се-ли-вся, син Бо-жий на світ на-ро-дивсь.

B.
А в на-шо-му дво-рі ви-рос-ло де-рев-це, рай роз-вивсь.

Рай роз-ви-вся, Гос-подь-зве-се-ли-вся, син Бо-жий на-ро-дивсь.

Як бачимо, трискладники рефрену мають чотири і п'ятискладові варіанти, які урізноманітнюються словесно: «Рай розвивсь <...> нам народивсь», «Рай, рай розвивсь <...> на світ народивсь», «рай розвивсь <...> народився».

Другий різновид – колядки, у яких два останні трискладники рефрену «Радуйся, Радуйся небо, земля веселися, Христос народився» об'єднуються в один п'ятискладовий такт, змінюючи ритмокомпозиційну форму на «J4₆4₆р3;P4₅4₆5₆» «Зм04-2.31»_{КА}. Зокрема, це колядка з інципітом «Святая Варвара» (нот. 26).

Висновки

Вивчення зимової пісенної традиції середнього межиріччя Горині та Случі заповнює одну з численних «білих плям» на загальній мапі етномузичних традицій України.

Завдяки активізації польової роботи в останні десятиріччя на цій території було знайдено кілька характерних зимових мелоформ:

а) група тримірних (ямбічних) композицій на основі класичних моделей «J55p4», «J55p3;P553» та локальної «J55²»;

б) група двомірних (спондеїчних, дольних) форм;

³⁶ Від редактора. Таке співвідношення кадансових опор властиве так званім «перекомпонованим» обрамленим формам Зм08.52, одним з характерних рефренів цього типу є якраз Гей, Рожество (див. також нот. 8–9 на с. 98).

³⁷ Від редактора. Зразок 20 вважаємо редуцією типу Зм08.52.

в) 3-дольних (висхідний іонік) $\langle \text{3}^{\uparrow}4 \rangle$ у дитячих одно-елементних приспівках та у строфічних формах дорослого репертуару;

г) 4-дольних з базовою фігурою $\langle \text{4} \rangle$ та рефренами різних видів, зокрема, $\langle \text{44}; \text{P44} \rangle$ та $\langle \text{443} \rangle$.

Ці типи побутують у репертуарі місцевих сіл у різних комбінаціях, виконуючи різні функції при святкових обходах дворів: входять до дитячого та дорослого репертуару, супроводжують обряди колядування, щедрування, виконуються у церкві між різдвяними службами.

«Репертуарні зустрічі» різного набору типів утворилися, очевидно, через перетин в цій місцевості кількох великих зимових ареалів.

Постійним «репертуарним тлом» для місцевої традиції є висхідні іоніки, оформлені у строфи, основний масив яких займає західну Волинь.

Значну роль відіграють твори сім'ї $\langle \text{55}, \text{p4} \rangle$, різновиди яких показують переважно східну скерованість місцевих ареалів.

Важливою є група 4-дольних форм з рефреном «Гей Рожество» – відомо про продовження їх ареалу униз по Горині [Клименко, 2012, карта К17].

Тип $\langle \text{55}^{\uparrow} \rangle$ утворює тут локальний ареал. Водночас стилістично він виглядає новішим, і це зближує його з місцевими мелодіями групи $\langle \text{443} \rangle$, яка представлена переважно кантовими творами.

На сьогоднішній день на досліджуваній території пісні зимового циклу залишаються найбільш збереженими. Це є давній пласт українського фольклору, який за час свого існування пройшов певні трансформаційні процеси (відбулася заміна багатьох текстів на християнські, «осучаснення» мелодій використанням певних гармонічних зворотів, рухом паралельних терцій). На сучасному етапі «життя традиції» колядки християнського змісту, завдяки їх церковній підтримці, стали переважати над ранньотрадиційними.

Список бібліографічних посилань

- Верещук, 2004 – *Верещук К.* Музична культура с. Садове (Гошанського р-ну Рівненської обл.): диплом. робота / Наук. кер. Б. Луканюк. Рівне, 2004. 78 с.
- Волинський вертеп, 1996 – Волинський вертеп. Вступ. ст. та уклад. Руслана Краплича. Рівне, 1996. 108 с.
- Гошовський, 1971 – *Гошовський В.* Типы украинских колядок и ареалы их распространения // У истоков народной музыки славян: Очерки по музыкальному славяноведению. Москва: Советский Композитор, 1971. С. 85–97.
- Друзюк, 2009 – *Друзюк А.* Локальні особливості різдвяної обрядовості населення Волині (за матеріалами польових досліджень с. Великі Межиричі Корецького району Рівненської обл.) // VII Культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва „Культурна трансформація сучасного українського суспільства”: Збірник матеріалів конференції. Київ: ДАКККіМ, 2009. Ч. 1. С. 192–195.
- Друзюк, 2013 – *Друзюк А.* Колискові пісні Східної Волині (за матеріалами експедиційних записів) // Студії мистецтвознавчі: Театр. Музика. Кіно. Київ, 2013. Чис. 3/4 (43/44). С. 91–101.
- Іваницький, 2014 – *Іваницький А.* Польові зошити. Фольклористичні розвідки. Рецензії. Вінниця: Нова Книга, 2014. 356 с.
- Квитка, 1971 – *Квитка К.* Песни украинских зимних обрядовых празднеств // Квитка К. Избранные труды в 2 т. [сост. и коммент. В. Л. Гошовского]. Москва: Советский Композитор, 1971. Т. 1. С. 103–154.
- Клименко, 2011 – *Клименко І.* Вектори генеральних ритмотворчих алгоритмів українсько-білоруського ранньотрадиційного меломасиву (до постановки проблеми) // Проблеми етномузикології. Київ, 2011. Вип. 6. С. 10–33. (серія «Слов'янська мелогеографія», кн. 2).
- Клименко, 2012 – *Клименко І.* Зимовий обрядово-пісенний цикл в українців: ключові форми та їх картографування (до проблеми візуалізації мелоаналітичних параметрів на географічних картах) // Проблеми етномузикології. Київ, 2012. Вип. 7. С. 109–121, карта К17. (серія «Слов'янська мелогеографія», кн. 2).
- Клименко, 2013 – *Клименко І.* Алгоритм монографічного вивчення ключових слов'янських обрядово-пісенних форм («макротипів») (на прикладі колядок з віршем 5+5+3) // Проблеми етномузикології. Київ, 2013. Вип. 8. С. 45–63, карти на С. К1–К3. (серія «Слов'янська мелогеографія», кн. 4).
- Клименко, 2016 – *Клименко І.* Українська зимова макроареалогія в контексті слов'яно-балтського ранньотрадиційного меломасиву (СБРМ). Частина 1 // Проблеми етномузикології. Київ, 2016. Вип. 11. С. 15–20. (серія «Слов'янська мелогеографія», кн. 5).
- Колесса, 1938 – *Колесса Ф.* Українська усна словесність, Львів. 1938. Ч. 1–4. С. 35–50.
- Колодюк, 2015 – *Колодюк А.* Обряди та пісні купальсько-петрівського періоду (за матеріалами середнього межиріччя Горині та Случі) // Проблеми етномузикології. Київ, 2015. С. 104–123.
- Коропніченко, 2009 – *Коропніченко Г.* Традиційні зимові наспіви Київщини: колядки (в контексті дослідження перехідних зон) // Проблеми етномузикології. Київ, 2009. Вип. 4. С. 131–153.
- Луканюк, 2014 – *Луканюк Б.* Лінійність у мелогенетичних студіях // Народна музика Волині та Полісся [Упоряд. Р. І. Дзвінка, Ю. П. Рибак]. Рівне, 2014. С. 97–117. [Фрагмент про зимові мелодії: с. 104–115]
- Лукашенко, 2008 – *Лукашенко Л.* Зимові обрядові наспіви Північного Підляшшя // Етномузика. Львів, 2008. Число 4. С. 58–72.
- Музичний фольклор з Полісся, 1995 – Музичний фольклор з Полісся у записах Ф. Колесси та М. Мошинського [Упоряд., вступ. ст. прим., пер. з пол. С. Й. Грици]. Київ: Музична Україна, 1995. 432 с.: нот.
- Пархоменко, 2008 – *Пархоменко Т.* Календарні звичаї та обряди Рівненщини: Матеріали польових досліджень. Рівне, 2008. 200 с.
- Рибак Ю. Обрядові пісні верхньоприп'ятської низовини (мелотипологія – мелогеографія – культурогенеза): дисертація ... канд. мист.: 17.00.03 / Юрій Петрович Рибак. – Львів, 2005. 188 с.
- Серко, 2014 – *Серко О.* Зимові мелотипи середньої Волині // Народна музика Волині та Полісся [Упоряд. Р. І. Дзвінка, Ю. П. Рибак]. Рівне, 2014. С. 165–171.
- Скаженник, 2010 – *Скаженник М.* Мелогеографічний ландшафт басейну Уборті (за матеріалами річного обрядово-пісенного циклу) // Проблеми етномузикології, Київ, 2010. Вип. 5. С. 43–55.
- Скаженник, 2012 – *Скаженник М.* Етномузичний ландшафт басейну Уборті (за обрядами та піснями календарного циклу): дис. ... канд. мистецтвознавства / Наук. керівник І. Клименко. Київ, 2012. 180 с.
- Скаженник, 2014 – *Скаженник М.* Зимові пісенні традиції басейну Уборті: до питання взаємозв'язків обрядів та мелотипів // Проблеми етномузикології. Київ, 2014. Вип. 9. С. 64–75.
- Українська РСР..., 1987 – Українська РСР. Адміністративно-територіальний устрій: на 1 січня 1987 р. Київ, 1987.
- Цехміструк, 2006 – *Цехміструк Ю.* Народні пісні Волині: Фонографічні записи 1936–1937 років [заг. ред. Б. Луканюка]. Львів; Рівне, 2006. 480 с. з ілюстр., нот., CD.
- Kolberg, 1889 – *Kolberg O.* Wołyń. Obrzędy, melodie, pieśni. Kraków: Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1889. Т. IV. 328 s.

Анастасія Колодюк (Київ)

ТРАДИЦИОННЫЕ ЗИМНИЕ НАПЕВЫ СРЕДНЕГО МЕЖДУРЕЧЬЯ ГОРЫНИ И СЛУЧИ:
СОХРАННОСТЬ И СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ

Автор последовательно изучает традиционную музыкальную культуру среднего междуречья Горыни и Случи в этнографическом, мелотипологическом, сюжетно-тематическом аспектах. Эта работа является продолжением серии статей, где исследованы песни календарного (купальские) и семейного (колыбельные) циклов. В настоящей статье анализируются новые экспедиционные материалы, касающиеся зимней обрядности и сопровождающих ее напевов. В первом разделе рассматривается этнографический контекст Святок, во втором дается мелотипологическая характеристика напевов. Приложения содержат региональные примеры рождественских песен, таблицы и карты, на которых обозначены мелотипологические особенности.

Ключевые слова: Рождество, Новый год, Щедрый вечер, колядки, щедровки, мелотип, средняя Волянь.

Anastasiia Kolodiuk (Kyiv)

TRADITIONAL WINTER SONGS OF THE MIDDLE RIVERS GORYN AND SLUCH:
PRESERVATION AND MODERN STATE

The work is a continuation of the study of the song tradition of the territory middle rivers Goryn and Sluch. The first articles were devoted to the coverage of the Kupala ritual and the analysis of lullabies. The purpose of the works is a thorough study of the chosen territory from the ethnographic, melotypological, plot-thematic aspects. This article analyzes the new expeditionary materials of the author concerning the winter ritual and accompanying her songs in the chosen region. The first section deals with the ethnographic context, the second one gives a melotypological systematization of melodies. The appendices contain examples of regional christmas songs, tables and a maps, where their musical characteristics are marked.

Key words: Christmas, New Year, Generous evening, carols, shchedrivki, music model, Average Volyn.

Таблиця 1. Обстежені села середнього межиріччя Горині та Случі

Код*	Село	Код	Село	Код	Село	Код	Село
Гощанський район		Корецький район		Новоград-Волинський район		Славутський район	
131	Бугрин	458	Корець	1044	Жолобне	901	Седичів
139	Дорогобуж	461	Черниця	1052	Кикова	904	Великий Правутин
145	Жаврів	462	Велика Клецька	1062	Красилівка	906	Великий Скнит
146	Глибочок	465	Вел. Межирічі	1064	Красилівське	914	Головлі
147	Красносілля	466	Дивень	1065	Морозівка	916	Гориця
148	Витків	467	Застав'я	1067	Курчиця	917	Красностав
153	Курозвани	468	Колодівка	1069	Михіївка	930	Лисиче
163	Малютин	471	Головниця	1074	Лучиця	920	Мирутин
167	Пустомити	474	Жадківка	1104	Дублинки	942	Мухарів
175	Садове	482	Морозівка	1107	Калинівка	907	Нараївка
178	Симонів	484	Невірків	1114	Велика Деражня	954	Полян'
183	Русивель	486	Новий Корець	1136	Гірки	961	Улашанівка
184	Майків	495	Сапожин			971	Хоровець
188	Дроздів	496	Світанок			958	Хоровиця
189	Микулин	499	Стовпин			953	Шагова
		502	Устя			941	Шевченка
		504	Франкопіль				
		505	Харалуг				
		506	Щекичин				
		507	Мала Совпа				

* Адміністративні коди сіл подано за довідником [Українська РСР..., 1987].

Нотні приклади

1. $\text{♩} = 144$
Одна

Дублинки (Житомир: Новоград-Волин.)
Зап. в 2013 р.
від М. Д. Нестерук, 1938 р.н.

1. Під бе - ре - зо - ю під зе - ле - но - ю. Свя - тий ве - чір.
2-13. А на цім сло - ві будь - те здо - ро - ві. На дб - брий ве - чір!

1. Під березою, під зеленою. Святий вечір¹.
2. Там красний панич коника пасе...
3. Коника пасе, в дудочку грає...
4. В дудочку грає, пісень співає...
5. Прийшов до нього батенько його...
6. Хто тобі, синку, коника купив?..
7. Хто тобі, синку, дудочку купив?..
8. Хто тебе, синку, пісень научив?..
9. Любило мене аж три дівоньки...
10. Одна любила – коня купила...
11. Друга любила – дудку купила...
12. Третя любила – пісень навчила...
13. А на цім слові – будьте здорові...

Словами: На добрий вечір!

¹ Приспів (підкреслений текст) у цьому й наступних прикладах повторюється й далі після кожного рядка.

2.

Дивень (Рівне: Корець)

$\text{♩} = 66$
Одна *V* Двос

1. Я в по - Я в по - лі, по - лі, по край до - ро - ги. Свя - тий ве - чор.
Var.
По край - По край до - ро - ги пше - ни - ця я - ра. Свя - тий ве - чор.
4. Ой жа - 3-10. Ту - ю пше - ни - цю кра - сна па - нна жа - ла... Свя - тий ве - чор.

Зап. в 2008 р.
від Н. П. Царук,
1929 р.н.
та її сусіда
(прізвище втрачено
при оцифруванні
записів)

1. Йа в по-... Йа в полі, полі по край дороги, Святий вечор.
2. Покрай... Покрай дороги пшениця яра...
3. Тую... Тую пшеницю красна панна жала...
4. Ой жа-... Ой жала, жала, шовком в'язала...
5. Прийшов... Прийшов до єї батенько єї...
6. Ой до-... Ой доню, доню додому пора...
7. Прийшло... Прийшло до тебе троє сваточок...
8. Що пе-... Що перши свати в хаті за столом...
9. А дру-... А други свати з коньми под сеньми...
10. А тре-... А треті свати, то за воротьми...

3.

Невірків (Рівне: Корець)

[Пархоменко, 2008, с. 129]

$\text{♩} = 156$
Одна *Всі*

1. Чи спиш... Чи спиш, чи ле-жиш Гос-подь то-бо-ю. Свя-тий ве - чор!
Var.
2-15. Не сплю, не ле - жу

1. Чи спиш... Чи спиш чи лежиш – Господь з тобою, Святий вечор.
2. Не сплю... Не сплю не лежу – на кріслі сижу...
3. На крис-... На кріслі сижу, лисоньки пішу...
4. Лисонь-... Лисоньки пішу, до батенька шлю...
5. «Ой та-... Ой тато-тату, ожени мене...
6. Чи мні... Чи мні женіца, чи до війська йти?»...
7. «Жени-... Женися, синку, до війська не йди...
8. Бо в ві... Бо в війську тебе конем розіб'ють...
9. Конем... Конем розіб'ють, мечем розсічуть...
10. Ти бе-... Ти бери меча, меча – до плеча...
11. Меча... Меча – до плеча, шаблю – до бока...
12. Стрілок... Стрілочок пучок – до белих ножок»...
13. А за... А за цим словом бувай здоров...
14. Бувай... Бувай здоровий, красний паничу...
15. Красний... Красний паничу, паничу Роман...

4.

Невірків (Рівне: Корець) [Пархоменко, 2008, с. 130]

$\text{♩} = 144$
Одна

1. Хо - дить у - до - вец, блу - дить мо - ло - дещ. Свя - тий ве - чор. Хо - дить у - до - вец, блу - дить мо - ло - дещ. Свя - тий ве - чор!

1. Ходить удовец, блудить молодець, Святий вечор!* 2-чі
 2. Да прильнув же вон до калиноньки. 2-чі
 3. Стали пташечки да щебетати. 2-чі
 4. Да й сього вдовця да й розважати. 2-чі
 5. «Не плач, удовец, не плач, молодець. 2-чі
 6. Вийшло з тебе сльоз, як з речкі води. 2-чі
 7. Да й утешелись твої вороги. 2-чі
 8. Твої вороги, до церкви йдучи. 2-чі
 9. До церкви йдучи, Бога молучи. 2-чі
- Словами: Вечор добрий!

5.

Садове (Рівне: Гоща) [Верещук, 2004, № 1]

$\text{♩} = 180$

1. Ой гу - ли - ца - ми дай ши - ро - ки - ми. Свя - тий ве - (ге) - чор. Там ко - ти - ло - ся три роз - бай - но ньки. Свя - тий ве - (ге) - чор.

1. Ой гулицями да й широкими, Святий вечор.
Там когилоса три розбайноньки, Святий вечор.
2. В єдном розбайні – славная пані, Святий вечор.
Славная пані – панна Маруся, Святий вечор.
3. В другом розбайні – слугоньки єї, Святий вечор.
В третьом розбайні – суконьки єї, Святий вечор.
4. Ой пожди-зажди, славная пані, Святий вечор.
Розгадай мені три загадоньки, Святий вечор.
5. Ой що ж то горить, да й без полум'я, Святий вечор.
Ой що ж то летить без буйна вітра, Святий вечор.
6. Ой що ж то цвіте не вдень, а вночі, Святий вечор.
Не вдень, а вночі, а опівночі, Святий вечор.
7. Ой що ж то б же я за пані була, Святий вечор.
Щоб всіх загадок не розгадала, Святий вечор.
8. Золото горить, до без полум'я, Святий вечор.
А стріла летить буз буйна вітра, Святий вечор.
Папороть цвіте не вдень, а вночі, Святий вечор.

6.

$\text{♩} = 168$
Одна

Var.

Великі Межирічі (Рівне: Корець)

Зап. 2009 р.

від П. Д. Стасюк, 1925 р.н.

1. Чи ти си вдома, пан господару?
Щодрий вечір, Святий Василю.
2. Як є ти вдома, то вийди до нас...
3. То вийди до нас, споглянь на небо...
4. Споглянь на небо, щось в небі гуде...
5. Щось в небі гуде, Божа Мати йде...
6. Божа Мати йде, за стіл сідає...
7. За стіл сідає, усіх вгощає...

7.

$\text{♩} = 180$
Одна

Двоє

Симонів (Рівне: Гоша)

Зап. в 2012 р. від

Г. С. Ковалець, 1938 р. н.,

Н. І. Коваль, 1926 р.н.

1. Сидить Миколай у кінець стола. А-а неправда, у кінець стола.
2. Головку склонив, сльозоньку вронив.
3. З теї сльозоньки Дунай розлився.
4. З того Дунаю церковка стала.
5. А в туй церковці попи да дяки.
6. Правила службу за господаря.
7. Правила другу за його жону.
8. Правила третю за його дітки.
9. А його дітки, то длубни квітки

8.

$\text{♩} = 126$
Одна

Нараївка (Хмельницький: Славута)

Зап. в 2013 р. від Г. І. Сименюк, 1923 р.н.

1. Ой ясна-красна на небі зірка,
Ой ще кращіша Оксана дівка.
2. Ішла по воду – зоря сходила,
Ішла з водою – разом з зорою.
3. Прийшла в сінечки – два василечки,
Прийшла в світлоньку – паничі стоять.
4. Стоять паничі, шапки знімають,
З святим Рожеством поздоровляють.
5. Дождалась свята – святкуй здорова,
Красная панна, панно Оксано

9.

$\text{♩} = 108$
Одна

Всі

Дятилівка (Хмельницький: Славута)

Зап. в 2017 р. від Г. І. Леонтюк, 1944 р.н.,

О. М. Ткачук, 1951 р.н.,

Г. М. Красновець, 1948 р.н.,

Л. А. Матвійчук, 1938 р.н.

1. Під калиною, під червоною
Там красний панич коника водить
2. Коника водить, шапочку носить
Шапочку носить, батенька просить
3. Ой, тату, тату, що я думаю
Що я думаю женитися маю
4. Ой, сину, сину то не твоя рівня
То не твоя рівня, бо то королівна
5. То не твоя рівня, то королівна,
То батькова дочка, сидить як панночка

10.

Жолбне (Житомир: Новоград-Волинський) (Запис М. Скаженік)

$\text{♩} = 144$
Гурт

1. Ой через поле, через широке,
Ой через [море], через [глибоке].
2. Тудою ішла Божа Мати
Вона хотіла сина шукати.
3. Зустріла вона Петра і Павла,
Ще й третього, та й Миколая.
4. Питає вона Петра і Павла:
«Чи не бачили ви мого сина?»
5. А Петро каже: «Бачив – не бачив».
А Павло каже: «Чули – не чули».
6. Микола й каже: «Хлопці – не таймось
Деві Марії правду признаймось».
7. Ой там на морі, на муривиці,
Стояла школа для жидовиці.
8. Там твого сина взяли на муки
Порозпинали на хресті руки.
9. На хресті руки порозпинали,
Гвоздями пальці поприбивали.
10. Гвоздями пальці поприбивали,
Тернові вінця понакладали».

11.

Великі Межирічі (Рівне: Корець)

Зап. 2009 р.
від Л. Д. Стасюк,
1925 р.н.

1. По-шов І-ва ньо сі-на ко-си-ти, бри-ні-ла. Бри-ні-ла ко-са ко-ля по-ко-са йо в-ньо-го.

1. Пойшов Іваньо сіна косити, Бриніла,
Бриніла коса коля покоса йа в нього.
2. Вийшла матьонка – снідати кличе...
3. Pokosa дойду – снідати прийду...
4. Pokosa дойшов – снідати не йшов...

5. Вийшов батенько – снідати кличе...
6. Pokosa дойду – снідати прийду...
7. Pokosa дойшов – снідати не йшов...
8. Пошла милая – снідати кличе...
9. Pokosa дойду – снідати прийду...
10. Pokosa дойшов – снідати прийшов...

12.

Бесідки (Хмельницький: Славута)

Зап. в 2017 р.
від В. О. Панцюк, 1948 р.н.

Щед-рик бед-рик,
Дай ва-ре-ник,

Груд-ку каш-ки, 4. Кіль-

це ков-ба-ски. Добрий вечор!

13.

Великі Межирічі (Рівне: Корець)

Зап. 2009 р.
від Л. Д. Стасюк, 1925 р.н.

Ги-ля, ги-ля

На Ва-си-ля. Ва-сі-льо-ва ма-ти

Піш-ла ще-дру-ва-ти.

На но-ве-є лі-то

Ро-ди Бо-же жи-то.

Жи-то пше-ни-ця,
Вся-ка-я паш-ни-ця.
А ти па-ні ма-тко

Ви-нось па-ля-ни-цю.

14.

2. Там Анд-рій-ко ко-ни-ка сід-ла-с. Щод-рий ве-чор, доб-рий ве-чор.

1. Ой у пана на помості,
Щодрий вечор, добрий вечор
2. Там Андрійко коника сідлає...
3. Куди їдеш, мій синочку...

4. [На діброву], по дівоньку...
 5. Його дівка – багатирка...
- Словами: Добрим людям на здоровля!

Жолобне (Житомир: Новоград-Волинський)

(Запис М. Скаженик)

15.

Зап. в 2012 р. від Л. М. Морозюк, 1940 р.н., О. І. Киселюк, 1953 р.н., М. О. Супрунюк, 1941 р.н., М. М. Киселюк, 1933 р.н.

1. За го-ро-дом бе-ре-же-чок. Щед-рий ве-чір, доб-рий ве-чір.

3. Па-се, па-се, на-па-са-є. Щед-рий ве-чір, доб-рий ве-чір.

1. За городом бережечок,
Щодрий вечір, добрий вечір.
2. Там Василько коня пасе...
3. Пасе, пасе напасе...
4. Веде в Дунай напуває...

5. Веде в стайню осідлає...
6. Його жінка багатирка...
7. Щосуботи – срібні злоти...
8. Щонеділі – сукні білі...

16.

Великий Скнит (Хмельницький: Славута)

Зап. в 2013 р. від К. Ю. Оверчук, 1944 р.н., К. А. Бачманюк, 1975 р.н., Л. А. Ходаківської, 1951 р.н., Л. Ф. Галюс, 1948 р.н.

$\text{♩} = 120$
Одна

Гурт

1. Ой у по - лі плу-жок о - ре. Щед рий ве - чір, доб-рий ве - чір.

2. За тим плу - гом сам Бог хо - дить. Щед-рий ве - чір, доб-рий ве - чір.

Вар.

3.3 ко - ло - со - чка, то жмі - ньо - чка.

1. Ой у полі плужок оре,
Щедрий вечір, добрий вечір.
2. За тим плугом – сам Бог ходить...
3. Божа Мати їсти носить...
4. Їсти носить Бога просить...
5. Ори, синку, цюю нивку...
6. То посієм пшениченьку...
7. З колосочка, то жмільочка...
8. А з жмільочки, то мірочка,
Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоров'я.

17.

$\text{♩} = 108$
Одна

Гурт

2. За тим плуж-ком сам Бог хо-дить. Щед-рий ве-чір, доб-рий ве - чір.

Великі Межирічі (Рівне: Корець)

Зап. 2009 р. від О. В. Стасюк, 1947 р.н.,
П. П. Галінкової, 1928 р.н.,
Л. Д. Стасюк, 1925 р.н.,
Н. Ю. Хвесюк, 1948 р.н.

1. Ой у полі плужок ходить.
Щедрий вечір, добрий вечір.
2. За тим плужком сам Бог ходить...
3. Божа Мати їсти носить...
4. Їсти носить, Бога просить...
5. «Зори, синку, цюю нивку...
6. Да посієм жита нивку...
7. З колосочка – жита бочка...
8. З колосниці – бочка пшениці...

18.

Великі Межирічі (Рівне: Корець)

$\text{♩} = 132$
Одна

1. В новім граді, Віфліємі, стало чу - до по всій зе - млі. Свя-тий ве - чір, Бо-жий ве - чір.

1. В новім граді, Віфліємі,
Стало чудо по всій землі.
Святий вечір, добрий вечір.
2. З сходу місяць засвітився,
З неба ангел появився...
3. Да приніс він таку звістку,
Що Син Божий народився...
4. А Йосипу сон приснився,
Щоб він звідси удалився...
5. Бере Йосип сина й Єву,
І втікає з Віфлієму...
6. Та тікає в друге царство,
В Єгиптянське господарство...
7. Ірод лютий розізлився,
Що Син Божий народився...
8. Сказав вбити малих діток,
Всіх маленьких до двох літок...
9. Десять тисяч ще й чотири
Малих діток перебили...
10. Плаче мати ще й ридає,
Ірод діток убиває...
11. Не плач, мати, і не ридай,
Своїх діток – не розливай...
12. Ой як мені не плакати,
Бо я є печальна мати...
13. Ой як мені не тужити –
Побив Ірод усіх діток...
14. Буду плакати аж до віку,
Побив Ірод чоловіків...
15. Ми прийшли це вам сказати,
З Рожеством поздоровити...

19.

Нараївка (Хмельницький: Славута)

Зап. в 2013 р. від Г. І. Сименюк, 1923 р.н.

$\text{♩} = 72$ Одна

1. Ой у по - лі плу-жок о - ре сам Бог хо - дить.
за тим плу - жком

2. За тим плу - жком сам Бог хо - дить. Щед-рий ве - чор,
доб-рий ве - чор,
доб-рим лю - дям на здо - ро - вля.

20.

Щекічин (Рівне: Корець)
[Пархоменко, 2008, с. 135]

$\text{♩} = 80$

2-3. По са-ду хо-ди-ла, й сад са-до-ви-ла. Гей, Ро-жест-во!

4-6. Ой за-ро-ди, Бо-же в мо-є-му са-доч-ку. Гей, Ро-жест-во!

1. Красная панна по саду ходила, <u>Гей, Рожество.</u>	4. «Ой зароди, Боже, в моєму садочку...
2. По саду ходила й сад садовила...	5. Вишні да черешні, сребную кору...
3. Сад садовила й Бога просила...	6. Сребную кору й золоте голлечко...

21.

Великий Скнит (Хмельницький: Славута)
Зап. в 2013 р. від К. Ю. Оверчук, 1944 р.н., К. А. Бачманюк, 1975 р.н., Л. А. Ходаківської, 1951 р.н., Л. Ф. Галюс, 1948 р.н.

$\text{♩} = 114$
Одна Чотири

1. Ой там під вер-бо-ю тай під зе-ле-но-ю. Гей Ро-же-ство, гей Ро-же-ство. †

5. Де взя-ли-ся пта-шки да рай-ські. Гей Ро-же-ство, гей Ро-же-ство.

1. Ой там під вербою, та й під зеленою,
<u>Гей Рожество, гей Рожество.</u>	4. Шила-вишивала, в барзі задрімала...
2. Там красная панна по саду ходила...	5. Десь взялися пташки да райські...
3. По саду ходила, хусточку шила...	6. «Не ламайте цього вина золотого...
	7. Мені цеє вино в барзі потрібно»...

216. Текст на аналогічний наспів з с. Нараївка:

1. Ой у полі полі стадо коней ходить ¹ ,
<u>Гей Рожество, гей Рожество.</u>	8. Ой, коню, мій сивий, товаришу милий...
2. Всі ходили коня не зловили...	9. «Чи тебе продати, чи тебе міняти?»...
3. А Василько пішов та й коника зловив...	10. «Не міняй мене, і не продай мене...
4. Зловив його, осідлав його...	11. Встань собі – і згадай...
5. Осідлав його сів, та й поїхав...	12. Як ми втікали, то нас доганяли...
6. Лужком-бережком, аж до Крем'янця...	13. То нас доганяли – турки й татари...
7. [А у] Крем'янці коні міняли...	14. Як я скочив – Дунай перескочив...
	15. Дунай перескочив, копитця не вмочив...

22.

$\text{♩} = 156$
Одна

1. Крас-на-я па-нна, па-нна Ма-рі-я. Гей, гей Ро-жест во, гей, гей свя-тий ве-чір.

Дублінки (Житомир: Новоград-Волинський)

Зап. в 2013 р.
від
М. Д. Нестерук,
1938 р.н.

1. Красная панна, панна Марія,
<u>Гей, гей Рожество, гей, гей свяятий вечір.</u>	5. Де взялися райські пташки...
2. По саду ходила, сад садовила...	6. Кору подовбали, гілля поламали...
3. Сад садовила, вишні, черешні...	7. Надійшли двірнички кору познімали...
4. Вишні, черешні, білі березоньки...	8. Кору познімали, гілля позбирали...
- Словами: На добрий вечір!

¹ Інформантка спочатку розповіла слова, а потім невпевнено проспівала 3 куплети з рефреном.

23.

Дивень (Рівне: Корець)
Зап. в 2008 р. від Г. В. Верохи, 1930 р.н.

$\text{♩} = 90$
Одна

1. Ой сів Хрис-гос тай вс-чс-ря-ти. Щед-рий вс-чір, доб-рий вс-чір, доб-рим лю-дям на здо-ро-в'я.

1. Ой сів Христос та й вечеряти,
Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоров'я.
2. Прийшла к ньому Божая Мати...
3. Ой дай сину ключі золотії...
4. Одімкнути рай і пекло...
5. Випустити грішні душі...
6. Оно тих не випускати...
7. Що в п'ятничку пісні піли...
8. А в суботу рано їли...
9. А в неділю довго спали...
10. Та в церковці не бували...

24.

Дублинки (Житомир: Новоград-Волинський)
Зап. в 2013 р. від О. К. Сикула, 1931 р.н.

$\text{♩} = 70$
Одна

1. Ой ве-чор-доб-рий, па-не гос-по-да-ру. Йдем до те-бе.

1. Ой вечор добрий, пане господарю, йдем до тебе.
2. Ой чи дозволиш колядувати, йу себе.
3. Ми твого двору не минаємо,
4. Ми твоїх діток пробуджаємо, просим тебе.
5. Чи сина, чи дотці, чи старій головці, просим тебе.

25.

Велика Деражня (Житомир: Новоград-Волинський)
Зап. в 2013 р. від О. В. Карплюк, 1938 р.н.

$\text{♩} = 108$ Одна

1. На ва-шо-му дво-рі те-шуть та ру-ба-ють. Рай, рай роз-ви-вся.

Рай, рай роз-ви-вся, Го-сподь зве-се-ли-вся, син Бо-жий на світ на-ро-дивсь.

Вар.

5. В пер-шо-му ві-кон-ці... 3. П'я-тьо-ма дзе-ра-ми... 2.-6. Рай роз-ви-вся...

Вар. 5. Там...
2. на-ро-ди-вся.

1. На вашому дворі тешуть та рубають,
Рай, рай розвився.
Рай, рай розвився, Господь звеселився,
Син Божий на світ народивсь.
2. Тешуть та рубають, церковку будують...
3. Церкву будують з п'ятома дверями...
4. Із п'ятома дверями, із шістьма вікнами...
5. В першому віконці світить ясне сонце...
6. В другому віконці – святая Велія*...
*Продовження тексту інформантка забула

26.

Дятлівка (Хмельницький: Славута)
Зап. в 2017 р. від Г. І. Леонтьук, 1944 р.н., О. М. Ткачук, 1951 р.н., Г. М. Красновець, 1948 р.н., Л. А. Матвійчук, 1938 р.н.

$\text{♩} = 72$
Одна

1. Свя-та-я Вар-ва-ра цер-кву збу-ду-ва-ла, ра-дуй-ся.

Ра-дуй-ся не-бо, зем-ля ве-се-ли-ся, Хрис-гос на-ро-див-ся.

1. Святая Варвара церкву збудувала, радуйся.
Радуйся небо, земле веселися, Христос народився. 2
2. Церкву збудувала з трьома куполами...
3. З трома куполами, із трома вікнами...
4. А в перше віконце світить ясне сонце...
5. А в друге віконце світить ясний місяць...
6. А в третє віконце світять ясні зорі...
7. А в тії церковці ангели співають...

Таблиця 2. Локальні різновиди ритмічних форм зимових наспівів середнього межиріччя Горині та Случі

Ритмо-композиційна форма	Ритмалюнок музичного періоду (реальне звучання) <i>Характерні рефрени</i>	Семантична форма	Мелотематична форма	Характерні інципіти	Райони, в яких зафіксовано тип (кількість сіл)	Нотні приклади
Форми на основі моделі $\langle \text{♩}55, \text{p}4 \rangle$						
$\langle \text{♩}55, \text{p}4 \rangle$	 <i>Святий вечір /вечір</i>	абр	αβγ	<i>Під березою, під зеленою ... А в полі, в полі на краю дороги... Крутая гора, тишная жона... На городі під кашною...</i>	Новоград-Волинський (1) Корець (1) Славута (2)	1
$\langle \text{♩}2_{2-5}; 55, \text{p}4 \rangle$		а;абр	δ;αβγ	<i>Чи спиш, чи спиш чи лежиш, Господь з тобою... Ой сла-, ой славно, славно вишня черешня... Йа в по..., йа в полі, полі по край дороги... .. Ой у кого-то, ой у кого-то рано світеца</i>	Корець (4)	2, 3
$\langle \text{♩}(55, \text{p}4)^2 \rangle$		абр;вгр абр;абр	αβγ;δεζ αβγ;αβγ ₁	<i>Ой гулицями да й широкими... Ходить удовец, блудить молодець...</i>	Корець (2)	4, 5
$\langle \text{♩}55, \text{P}45 \rangle$	 <i>Щодрий вечор, святий Василю А-а неправда...</i>	аб;рб аб;рс	αβ;γβ ₁	<i>Чи є ти вдома, пан господару... Сидить Микола у кінець стола...</i>	Корець (1) Гоца (2)	6, 7
Форми моделі $\langle \text{♩}55^2 \rangle$						
$\langle \text{♩}55^2 \rangle$		аб;вг	αβ;γδ	<i>На нашім дворі криниця стала... Ой у полі та красні дороги... Ой через поле, через широке... Ой ясна-красна на небі зірка... Під кашною, під червоною... За воротима стоїть ялина...</i>	Новоград-Волинський (2) Славута (5)	8–10
Форми моделі $\langle \text{♩}553 \rangle$						
$\langle \text{♩}55\text{p}3; \text{P}553 \rangle$		абр;сту	αβγ;εδγ ₁	<i>Пойшов Іваньо, сіна косити, Бриніла... Ой вечор добрий, пан-господару, до тебе... А Ганнин батько з міста приїхав, Ганнуно... А пан-господар батька й неньку мав...</i>	Корець (2)	11
Форми на основі висхідного іоніка $\langle \text{♩}^3 4 \rangle$						
$\langle \text{♩}^3 4^n \rangle$		а;б;в;г...	α;α;α;α...	<i>Щедрик-бедрик...</i>	Славута (1)	12, 19
$\langle \text{♩}^3 4^2 \rightarrow 4^n \rangle$		а;б;в...	α;α;α ₁ ;α ₁ ...	<i>Гіля, гіля на Василя...</i>	Корець (1)	13
$\langle \text{♩}^3 44; 44 \rangle$		аб;вг	αγ;αγ ₁	<i>Щедрик, щедрик, щедрівонька... Ой у полі плужок оре...</i>	Славута (2) Корець (1)	—
$\langle \text{♩}^3 44; \text{P}44 \rangle$	 <i>Щедрий вечір, добрий вечір</i>	аб;рс	αβ;γγ ₁	<i>Вдома, вдома сам господар Ой у полі плужок оре... За городом бережечок... Прилетіла ластівочка... Ой у пана на помості... Ой на річці, на Ордані...</i>	Корець (4) Новоград-Волинський (1) Славута (5)	14–17

$\langle 3_{44}^2; P44 \rangle$		аб;вг;рс	αβ;γγ;γδ	<i>В новім граді Віфліємі... Щодрик, щодрик, щедриптице...</i>	Корець (3) Новоград- Волинський (1)	18
$\langle 3_{44}; P44^2 \rangle$	 <i>Щедрий вечір, добрий вечір, добрим людям на здоров'я</i>	аб;рсту	αβ;γγγγ ₁	<i>В полі, полі плужок оре... Прилетіла ластівонька...</i>	Гоща (1) Славута (2) Корець (1)	—
Форми на основі 4-дольного чотириискладника $\langle 4 \rangle$						
$\langle 4_{54_6}; p4 \rangle$		абр	αβγ	<i>Красная панна по саду ходила...</i>	Корець (1)	20
$\langle 4_{5-6} 4_{5-6}; P4_{54_6} \rangle$	 вар.: <i>Гей, Рожество (2)</i> <i>Гей, гей славен Бог (2)</i>	аб;рр. аб;рс	αβ;γδ	<i>Ой у полі, полі стадо коней ходить... Ой там під вербою та й під зеленою... Красная панна, панна Марія... Красная панна по саду ходила...</i>	Славута (2) Новоград- Волинський (1) Корець (1)	21, 22
$\langle 4_{44}; P44^2 \rangle$		аб;рс;ту	αβ;γγ;γδ	<i>Ой сів Христос та й вечеряти</i>	Корець (1)	23
Форми на основі моделі $\langle 4_{443} \rangle$						
$\langle 4_{443} \rangle$		абв	ααβ	<i>Ой вечор добрий, пане господару, ми до тебе...</i>	Новоград-Вол. (1)	24
$\langle 4_{64_6}, p_{3_{4-5}}; P4_{3-5} 4_{63_{3-4-5}} \rangle$	 <i>Рай розвився, Господь звеселився...</i>	абр;р;сту	ααβ ; γαβδ αβα ₁ ;γαβδ	<i>На нашому дворі виросло деревце... Пане господару, ой на твоїм двору...</i>	Новоград- Волинський (2) Славута (4) Корець (1)	25
$\langle 4_{64_6}, p_{3}; P4_{54_6} 5_6 \rangle$	 <i>Радуйся небо, земля веселися, Христос народився</i>	абр;сту	αβγ;δεζ	<i>Святая Варвара, церкву збудувала... Добрий вечір тобі, пане господарю...</i>	Славута (2)	26

А. Колодюк. Карта 1.

Зимові ранньотрадиційні зимові наспіви середнього межиріччя Горині та Случі

